

บทที่ 4

ประวัติความเป็นมา สภาพเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน

ประวัติความเป็นมาของชุมชน

ชุมชน 1

ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ 3 แขวงหลักสอง เขตบางแค เดิมพื้นที่ตั้งชุมชนเป็นส่วนผักของเอกชนรายหนึ่ง เมื่อประมาณ 30 ปีที่ผ่านมาได้มีคนจำนวนหนึ่งอพยพมาจากต่างจังหวัดแถบภาคกลางเข้ามาเพื่อประกอบอาชีพในกรุงเทพฯ และได้ขอเช่าที่ปลูกบ้านจากเจ้าของที่ดิน บางคนขอซื้อที่ดินเป็นของตัวเองในเวลาต่อมา ระยะแรกๆ มีผู้อยู่อาศัยไม่กี่ครัวเรือนภายหลังได้มีการชักชวนญาติพี่น้องเข้ามาอยู่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ จนกลายเป็นชุมชนแออัด ปัจจุบันผู้อยู่อาศัยในชุมชนเป็นคนดั้งเดิมที่อยู่อาศัยมาไม่ต่ำกว่า 15 ปี หรือเป็นลูกหลานซึ่งเกิดในชุมชนประมาณร้อยละ 50 อีกประมาณร้อยละ 50 เป็นคนที่เพิ่งเข้ามาอยู่ในช่วง 10 ปีหลัง โดยตามมาอยู่กับญาติ บางส่วนมาเช่าบ้านอยู่ซึ่งคนกลุ่มนี้จะมีการย้ายเข้า-ออก ค่อนข้างบ่อย แต่มีจำนวนประมาณร้อยละ 10

ปัจจุบันมีจำนวนครัวเรือน 30 หลังคาเรือน 38 ครอบครัว มีประชากร 125 คน รายได้เฉลี่ยประมาณ 10,833 บาทต่อครอบครัว มีการจัดตั้งชุมชนอย่างเป็นทางการตามประกาศกำหนดชุมชนตามระเบียบกรุงเทพมหานคร เมื่อปี พ.ศ. 2534

ชุมชน 2

ตั้งอยู่ในซอยรามคำแหง 32 แขวงสวนหลวง เขตสวนหลวง พื้นที่บริเวณชุมชนเดิมเป็นทุ่งนา เจ้าของที่ดินเป็นเอกชนซึ่งมีจำนวนหลายราย นับถือศาสนาอิสลาม ประมาณ 30 ปีก่อน ได้มีนายทุนเข้ามาซื้อที่ดินเพื่อก่อสร้างหมู่บ้านจัดสรร ชาวบ้านที่เป็นเจ้าของที่ดิน(ทุ่งนา)จำนวนหนึ่งซึ่งไม่ได้ขายที่ได้เข้ามาปลูกสร้างบ้านที่ดินของตนเองเพื่ออยู่อาศัยรวมทั้งให้คนที่ย้ายมาจากที่อื่นเช่าด้วย ปัจจุบันชุมชนมีคนดั้งเดิมที่เป็นเจ้าของที่ดินและลูกหลานที่เกิดหรือเติบโตในชุมชนประมาณร้อยละ 75 ประมาณร้อยละ 25 เป็นคนภายนอกที่เข้ามาเช่าบ้านอยู่ ส่วนใหญ่เป็นคนที่มาจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ย้ายเข้ามาทำงานในพื้นที่ใกล้เคียง ชุมชน เมื่อหมดงานก็จะย้ายออกไปอยู่ที่อื่น

ปัจจุบันมีจำนวนครัวเรือน 28 หลังคาเรือน 46 ครอบครัว มีประชากร 184 คน รายได้เฉลี่ยประมาณ 11,233 บาทต่อครอบครัว มีการจัดตั้งชุมชนอย่างเป็นทางการตามประกาศกำหนดชุมชนตามระเบียบกรุงเทพมหานคร เมื่อปี พ.ศ. 2538

ชุมชน 3

ตั้งอยู่ในซอยอินทราภระ 42 แขวงดินแดง เขตดินแดง เดิมบริเวณชุมชนเป็นทุ่งนาของเอกชน ระยะเวลาประมาณ 30 ปีเศษ ที่ผ่านมามีคนจากที่อื่นส่วนใหญ่เป็นคนจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือได้เข้ามาเช่าที่ปลูกสร้างบ้านโดยมาประกอบอาชีพรับจ้าง เมื่อสภาพแวดล้อมบริเวณชุมชนมีความเจริญมากขึ้น การคมนาคมและสาธารณูปโภคสะดวกขึ้น คนเหล่านี้ได้ชักชวนญาติพี่น้องและคนรู้จักที่ภูมิลำเนาของตนเข้ามาอยู่เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ คนในชุมชนจึงมีความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติหรือญาติมิตร การโยกย้ายเข้า-ออกในปัจจุบันมีน้อย นอกจากเป็นการย้ายออกไปเพื่อมีครอบครัวใหม่ ลักษณะการอยู่อาศัยมีทั้งเช่าบ้านและเช่าที่ดินแต่ปลูกบ้านเอง ส่วนเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินในชุมชนทั้งหมดเป็นประธานชุมชนซึ่งเป็นเจ้าของที่ดินแต่เดิม

ปัจจุบันมีจำนวนครัวเรือน 31 หลังคาเรือน 54 ครอบครัว มีประชากร 219 คน รายได้เฉลี่ยประมาณ 8,750 บาทต่อครอบครัว มีการจัดตั้งชุมชนอย่างเป็นทางการตามประกาศกำหนดชุมชนตามระเบียบกรุงเทพมหานคร เมื่อปี พ.ศ. 2538

ชุมชน 4

ตั้งอยู่ในซอยปฏิวัติ แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม บริเวณชุมชนเดิมเป็นอู่จอรถของขสมก. ซึ่งเช่าที่เอกชน โดยมีพนักงาน ขสมก.จำนวนหนึ่งได้ปลูกสร้างบ้านเรือนภายในบริเวณอู่ ต่อมาได้มีการย้ายออกไปอยู่ที่อื่น แต่พนักงานที่มีบ้านอยู่ยังคงอาศัยอยู่ต่อ และได้ชักชวนญาติพี่น้องเข้ามาอยู่เพิ่ม นอกจากนี้ ยังมีบางครอบครัวที่ต่อเติมห้องสำหรับให้คนภายนอกที่เข้ามาทำงานบริเวณใกล้เคียงเช่าอยู่ด้วย ปัจจุบันผู้ที่อาศัยในชุมชนเป็นพนักงานของ ขสมก.และบุตรหลานประมาณร้อยละ 70 ที่เหลือเป็นคนที่มาเช่าบ้านอยู่ภายหลัง ส่วนที่ดินเป็นที่ของเอกชนรายเดียวกันทั้งผืน อายุของชุมชนประมาณ 30 ปีเศษ

ปัจจุบันมีจำนวนครัวเรือน 32 หลังคาเรือน 41 ครอบครัว มีประชากร 151 คน รายได้เฉลี่ยประมาณ 7,500 บาทต่อครอบครัว มีการจัดตั้งชุมชนอย่างเป็นทางการตามประกาศกำหนดชุมชนตามระเบียบกรุงเทพมหานคร เมื่อปี พ.ศ. 2534

ชุมชน 5

ตั้งอยู่บริเวณหลังโรงแรมรอยัล แวงศาลเจ้าพ่อเสือ เขตพระนคร ชุมชนนี้ได้กำเนิดขึ้นเนื่องจากเมื่อประมาณ 50 ปีก่อน ได้มีการเวนคืนที่ดินเพื่อก่อสร้างสถานที่ราชการ คนที่อาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าวจึงพากันอพยพมาปลูกสร้างบ้านเรือนในพื้นที่ว่างของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ซึ่งอยู่อีกฝั่งคูน้ำ คนที่อยู่ในชุมชนปัจจุบันประมาณร้อยละ 80 จะเป็นคนที่มีพื้นเพเดิมอยู่ในกรุงเทพฯ ฯ บริเวณใกล้เคียงกับชุมชนจะมีประมาณร้อยละ 20 ที่ย้ายมาจากที่อื่น อย่างไรก็ตามการโยกย้ายเข้า-ออกในลักษณะเป็นครอบครัวไม่มีมาประมาณ 30 ปีแล้ว

ปัจจุบันมีจำนวนครัวเรือน 34 หลังคาเรือน 46 ครอบครัว มีประชากร 130 คน รายได้เฉลี่ยประมาณ 6,442 บาทต่อครอบครัว มีการจัดตั้งชุมชนอย่างเป็นทางการตามประกาศกำหนดชุมชนตามระเบียบกรุงเทพมหานคร เมื่อปี พ.ศ. 2534

ชุมชน 6

ตั้งอยู่บริเวณหลังไปรษณีย์หลานหลวง แขวงวัดโสมนัส เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย ชุมชนนี้เป็นชุมชนขนาดเล็ก มีอายุประมาณ 40 ปีเศษ เจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินคือ สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ซึ่งได้จัดให้บุคคลเข้ามาเช่าที่ดินในราคาถูกโดยให้ปลูกสร้างบ้านเอง(ไม่มีสัญญาเช่าจ่ายค่าเช่าเป็นรายปี) ผู้ที่มาเช่าที่ในระยะแรก ๆ เป็นคนจากภาคกลางที่เข้ามาประกอบอาชีพในกรุงเทพฯ ต่อมาได้มีการชักชวนญาติพี่น้องหรือคนรู้จักเข้ามาอยู่เพิ่มขึ้นเนื่องจากที่ตั้งของชุมชนอยู่ใกล้ใจกลางเมืองการคมนาคมและการประกอบอาชีพสะดวก ปัจจุบันชุมชนมีจำนวนผู้อยู่อาศัยประมาณ 32 ครอบครัว โดยแต่ละครอบครัวต่างมีความเกี่ยวพันเป็นญาติหรือเป็นคนภูมิลำเนาเดียวกัน ลักษณะการครอบครองบ้านจะเป็นของตนเองเกือบทั้งหมด ในระยะ 10 ปีมานี้ มีคนจาก ที่อื่นย้ายเข้ามาอยู่ประมาณร้อยละ 20 โดยเช่าบ้านของคนในชุมชนที่ปลูกหรือแบ่งให้เช่าอยู่ สำหรับการย้ายออกมีค่อนข้างน้อย การย้ายจะเป็นลักษณะการย้ายของบุคคลโดยย้ายไปมีครอบครัวใหม่หรือย้ายเพื่อไปประกอบอาชีพ

ปัจจุบันมีจำนวนครัวเรือน 19 หลังคาเรือน 32 ครอบครัว มีประชากร 94 คน รายได้เฉลี่ยประมาณ 8,633 บาทต่อครอบครัว มีการจัดตั้งชุมชนอย่างเป็นทางการตามประกาศกำหนดชุมชนตามระเบียบกรุงเทพมหานคร เมื่อปี พ.ศ. 2535

ชุมชน 7

ตั้งอยู่บริเวณชอยสวนหลวง แขวงสวนหลวง เขตสวนหลวง พื้นที่ชุมชนเดิมมาเป็นที่ดินของกระทรวงมหาดไทยซึ่งจัดสรรเพื่อขายให้แก่ข้าราชการในสังกัดปลูกสร้างที่อยู่อาศัยเมื่อ 20 ปีเศษ ต่อมาข้าราชการที่เป็นเจ้าของที่ดินได้ขายต่อให้กับคนที่เข้ามาประกอบอาชีพอยู่บริเวณใกล้เคียง และคนเหล่านี้ชักชวนญาติพี่น้องเข้ามาอยู่อาศัยและซื้อที่ดินปลูกสร้างบ้านมากขึ้นจนกลายเป็นชุมชนในปัจจุบันสมาชิกในชุมชนส่วนใหญ่ประมาณร้อยละ 80 เป็นคนที่เข้ามาอยู่ในชุมชนในระยะแรก ๆ หรือเกิดในชุมชนและจะเป็นญาติหรือเป็นคนภูมิลำเนาเดียวกันคือจังหวัดนครปฐมและสุพรรณบุรี การย้ายเข้า-ออกมีน้อยมาก เพราะต่างมีบ้านและที่ดินเป็นของตนเอง การย้ายเข้า-ออกจะมีบ้างในรายที่เช่าบ้านอยู่หรือรายที่บุกรุกที่เข้ามาปลูกบ้านในช่วง 10 ปีหลัง ซึ่งมีประมาณ ร้อยละ 10

ปัจจุบันมีจำนวนครัวเรือน 30 หลังคาเรือน 45 ครอบครัว มีประชากร 180 คน รายได้เฉลี่ยประมาณ 8,335 บาทต่อครอบครัว มีการจัดตั้งชุมชนอย่างเป็นทางการตามประกาศกำหนดชุมชนตามระเบียบกรุงเทพมหานคร เมื่อปี พ.ศ. 2536

ชุมชน 8

ตั้งอยู่บริเวณหมู่ 10 แขวงหนองแขม เขตหนองแขม ชุมชนนี้ เกิดขึ้นเมื่อประมาณ 30 ปีเศษ เดิมที่ดินบริเวณชุมชนเป็นทุ่งนา เมื่อเมืองขยายตัวขึ้น จึงมีการเข้ามาเช่าที่ของเจ้าของที่ดิน (เอกชนรายเดียว) ปลูกบ้านอยู่อาศัยและมีผู้ย้ายเข้ามาเรื่อย ๆ จนไม่เหลือเป็นที่นา คนในชุมชนทั้งหมดเป็นคนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในพื้นที่และไม่มีมีการย้ายครอบครัวไปไหนรวมทั้งไม่เคยมีบุคคลจากที่อื่นเข้ามาอยู่อาศัย

ปัจจุบันมีจำนวนครัวเรือน 23 หลังคาเรือน 30 ครอบครัว มีประชากร 120 คน รายได้เฉลี่ยประมาณ 9,578 บาทต่อครอบครัว มีการจัดตั้งชุมชนอย่างเป็นทางการตามประกาศกำหนดชุมชนตามระเบียบกรุงเทพมหานคร เมื่อปี พ.ศ. 2535

ชุมชน 9

ที่อยู่ในซอยเพชรเกษม 4 แขวงท่าพระ เขตบางกอกใหญ่ ที่ตั้งชุมชนเดิมเป็นสุสานอยู่ในพื้นที่ของวัดเมื่อประมาณ 80 ปีที่ผ่านมา ได้มีคนจากพื้นที่อื่น ทั้งคนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในกรุงเทพ ฯ และจังหวัดภาคกลางอพยพเข้ามาปลูกสร้างบ้านอยู่จนมีลูกหลาน ชุมชนจึงขยายใหญ่ขึ้น คนที่อยู่อาศัยในปัจจุบันประมาณร้อยละ 70 เป็นคนที่เกิดในชุมชน อีกร้อยละ 20 ย้ายมาจากชุมชนใกล้เคียง และอีก

ร้อยละ 10 อพยพมาจากต่างจังหวัดเมื่อเข้ามาหางานทำ ซึ่งคนกลุ่มนี้จะเป็นพวกที่บุกรุกที่เข้ามาปลูกสร้างบ้านโดยไม่แจ้งทางวัดแต่จะอาศัยอยู่ไม่นาน เมื่อหมดงานก็จะย้ายไปอยู่ที่อื่นและมีกลุ่มใหม่ย้ายเข้ามาแทน วนเวียนไปเรื่อย ๆ ส่วนคนดั้งเดิมในชุมชนมีการย้ายออกน้อยมาก และจะเป็นการย้ายเพื่อไปประกอบอาชีพต่างจังหวัดหรือมีครอบครัวยังไม่มีการย้ายหมดทั้งครอบครัว

ปัจจุบันมีจำนวนครัวเรือน 35 หลังคาเรือน 48 ครอบครัว มีประชากร 136 คน รายได้เฉลี่ยประมาณ 13,638 บาทต่อครอบครัว มีการจัดตั้งชุมชนอย่างเป็นทางการตามประกาศกำหนดชุมชนตามระเบียบกรุงเทพมหานคร เมื่อปี พ.ศ. 2537

ชุมชน 10

ตั้งอยู่ในซอยเพชรเกษม 106 แขวงหนองค้างพลู เขตหนองแขม ชุมชนนี้เกิดขึ้นเมื่อประมาณ 40 ปีที่ผ่านมาเดิมเป็นที่นาของเอกชนหลายราย ต่อมารัฐบาลได้เวนคืนที่ดินส่วนหนึ่งไปเป็นสถานที่สำหรับทิ้งขยะของกรุงเทพมหานคร เจ้าของที่ดินส่วนใหญ่จึงย้ายออกไปอยู่ที่อื่น มีเพียงไม่กี่รายที่ไม่ถูกเวนคืนและยังคงอาศัยอยู่ต่อ ระยะเวลาที่มีคนจากจังหวัดต่าง ๆ อพยพเข้ามาทำมาหากินในชุมชนเพิ่มขึ้น โดยเช่าที่จากเจ้าของที่ดินเดิมปลูกบ้านอยู่อาศัยและชักชวนญาติพี่น้องคนรู้จักเข้ามาอยู่เพิ่มขึ้น ปัจจุบันคนในชุมชนเป็นคนดั้งเดิม (เจ้าของที่ดินหรือลูกหลานที่เกิดในชุมชน) ประมาณร้อยละ 30 และเป็นคนที่อพยพมาจากที่อื่นประมาณร้อยละ 70 ซึ่งส่วนใหญ่เข้ามาอยู่อาศัยเป็นระยะเวลาไม่ต่ำกว่า 20 ปีแล้ว และยังไม่มีการครอบครัวใดย้ายออก

ปัจจุบันมีจำนวนครัวเรือน 30 หลังคาเรือน 47 ครอบครัว มีประชากร 182 คน รายได้เฉลี่ยประมาณ 10,300 บาทต่อครอบครัว มีการจัดตั้งชุมชนอย่างเป็นทางการตามประกาศกำหนดชุมชนตามระเบียบกรุงเทพมหานคร เมื่อปี พ.ศ. 2535

ชุมชน 11

ตั้งอยู่ในซอยสีลม 13 แขวงสีลม เขตบางรัก เป็นชุมชนเก่าแก่กำเนิดขึ้นมาประมาณ 80 ปีเศษแล้ว โดยคนไทยที่นับถือศาสนาอิสลามกลุ่มหนึ่งได้ซื้อที่ดินจากเจ้าของที่เดิม และเข้ามาปลูกสร้างบ้านอยู่และที่ดินได้ตกทอดเป็นมรดกถึงลูกหลาน โดยไม่มีการขายต่อ ในขณะที่บริเวณโดยรอบชุมชนได้กลายเป็นย่านธุรกิจขนาดใหญ่อันดับแรก ๆ ของกรุงเทพ ฯ ผู้ที่อาศัยในชุมชนปัจจุบันเป็นคนดั้งเดิมที่เกิดในชุมชนประมาณ ร้อยละ 80 มีประมาณร้อยละ 20 ที่ย้ายมาจากที่อื่นเพื่อประกอบอาชีพ

ใกล้เคียง ๆ ชุมชน ซึ่งกลุ่มที่ย้ายมาอยู่ภายหลังนี้จะเช่าบ้านของคนในชุมชนอยู่ ไม่มีที่ดินหรือบ้านเป็นของตนเอง

ปัจจุบันมีจำนวนครัวเรือน 33 หลังคาเรือน 71 ครอบครัว มีประชากร 225 คน รายได้เฉลี่ยประมาณ 16,294 บาทต่อครอบครัว มีการจัดตั้งชุมชนอย่างเป็นทางการตามประกาศกำหนดชุมชนตามระเบียบกรุงเทพมหานคร เมื่อปี พ.ศ. 2534

ชุมชน 12

ตั้งอยู่บริเวณใกล้วัดสระเกษ แขวงบ้านบาตร เขตป้อมปราบศัตรูพ่าย ชุมชนนี้เป็นชุมชนเก่าแก่ เกิดขึ้นเมื่อประมาณ 80 ปีก่อน ตั้งอยู่ในที่ดินของวัดและสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ โดยผู้ที่เข้ามาอาศัยอยู่ในระยะแรก ๆ จะอพยพมาจากจังหวัดแถบภาคกลางเพื่อมาประกอบอาชีพในกรุงเทพฯ ๑ ภายหลังได้มีการชักชวนญาติพี่น้องเข้ามาอยู่ในชุมชนเพิ่มขึ้น ปัจจุบันชุมชนได้ขยายตัวเป็นชุมชนขนาด 35 หลังคาเรือน คนในชุมชนประมาณ ร้อยละ 80 เป็นคนที่เกิดในชุมชนและเกี่ยวข้องเป็นเครือญาติกัน อีกประมาณร้อยละ 20 เป็นคนภายนอกที่ย้ายเข้ามาอยู่ในช่วง 10 ปีหลัง (ส่วนใหญ่เป็นคนภาคอีสาน) สภาพการครอบครองบ้านและที่ดินมี 2 ประเภท คือ คนดั้งเดิมในชุมชนจะเช่าที่ของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์และปลูกบ้านเอง (กรณีเป็นที่ดินของวัดไม่ต้องเสียค่าเช่าที่) ส่วนคนที่อพยพมาในช่วง 10 ปีหลัง จะมาเช่าบ้านของคนในชุมชนอยู่ ซึ่งการโยกย้ายเข้า-ออกจะมีเฉพาะในกลุ่มคนกลุ่มนี้

ปัจจุบันมีจำนวนครัวเรือน 32 หลังคาเรือน 70 ครอบครัว มีประชากร 249 คน รายได้เฉลี่ยประมาณ 12,250 บาทต่อครอบครัว มีการจัดตั้งชุมชนอย่างเป็นทางการตามประกาศกำหนดชุมชนตามระเบียบกรุงเทพมหานคร เมื่อปี พ.ศ. 2534

ชุมชน 13

ตั้งอยู่ในซอยเกตุรารัตน์ แขวงถนนเพชรบุรี เขตราชเทวี ชุมชนกำเนิดขึ้นเมื่อเกือบ 40 ปีก่อน โดยบริเวณชุมชนเดิมเป็นทุ่งนาและลำคลองเจ้าของที่ดินเป็นคนในพื้นที่ (เจ้าของรายเดียว) ต่อมาได้มีการอพยพของคนต่างจังหวัดทั้งจังหวัดภาคกลางและภาคอีสานเข้ามาหางานทำในกรุงเทพฯ ๑ มาเช่าที่ปลูกบ้านภายหลังลำคลองคืนเงินจนกลายเป็นพื้นดิน คนที่เช่าอยู่เดิมจึงได้มีการชักชวนญาติเข้ามาอยู่เพิ่มขึ้น คนในชุมชนปัจจุบันเป็นคนดั้งเดิมที่เข้ามาอยู่ในชุมชนช่วงแรก ๆ ประมาณร้อยละ 40 และ

เป็นคนที่เกิดในชุมชนประมาณร้อยละ 50 อีกประมาณร้อยละ 10 เป็นญาติพี่น้องของคนในชุมชนที่เพิ่งเข้ามาอยู่ในระยะ 10 ปีเศษที่ผ่านมา

ปัจจุบันมีจำนวนครัวเรือน 19 หลังคาเรือน 57 ครอบครัว มีประชากร 190 คน รายได้เฉลี่ยประมาณ 8,600 บาทต่อครอบครัว มีการจัดตั้งชุมชนอย่างเป็นทางการตามประกาศกำหนดชุมชนตามระเบียบกรุงเทพมหานคร เมื่อปี พ.ศ. 2535

ชุมชน 14

ตั้งอยู่ในซอยจรัญสนิทวงศ์ 12 แขวงวัดท่าพระ เขตบางกอกใหญ่ ที่ดินบริเวณชุมชนเป็นของเอกชนรายหนึ่ง ชุมชนได้เริ่มก่อตัวขึ้นเมื่อประมาณ 30 ปีที่ผ่านมา โดยมีคนจากภาคอีสานจำนวนหนึ่งที่เข้ามาหางานทำในกรุงเทพฯ ฯ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นญาติพี่น้องหรือคนภูมิลำเนาจังหวัดเดียวกัน ได้มาขอเช่าที่จากเจ้าของที่ดินและปลูกสร้างบ้านเอง เมื่อมีครอบครัวก็ยังคงอาศัยอยู่ในชุมชน ปัจจุบันคนในชุมชนประมาณร้อยละ 50 เป็นคนรุ่นแรกๆที่อพยพเข้ามา อีกประมาณร้อยละ 40 เป็นลูกหลานของคนในชุมชน (เกิดในชุมชน) อีกประมาณร้อยละ 10 เป็นคนกลุ่มใหม่ที่ย้ายเข้ามาในระยะเวลาไม่เกิน 10 ปีหลัง ส่วนใหญ่มาจากภาคอีสาน และไม่ได้มีความเกี่ยวข้องเป็นญาติกับคนในชุมชนดั้งเดิม คนกลุ่มนี้จะเข้ามาเช่าบ้านที่คนในชุมชนปลูกไว้แต่จะอยู่ไม่นานและมีการย้าย เข้า - ออก ตลอดเวลา

ปัจจุบันมีจำนวนครัวเรือน 17 หลังคาเรือน 33 ครอบครัว มีประชากร 148 คน รายได้เฉลี่ยประมาณ 9,768 บาทต่อครอบครัว มีการจัดตั้งชุมชนอย่างเป็นทางการตามประกาศกำหนดชุมชนตามระเบียบกรุงเทพมหานคร เมื่อปี พ.ศ. 2534

สภาพทางเศรษฐกิจและสังคม

ชุมชนแออัด

คนในชุมชนที่อยู่ในวัยแรงงานส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 26.5 ประกอบอาชีพค้าขาย รองลงมา ร้อยละ 22.0 ประกอบอาชีพรับจ้างหรือรับจ้างทั่วไปรายวัน ร้อยละ 11.5 เป็นลูกจ้างหรือพนักงานบริษัท ห้างร้าน สถานประกอบการเอกชน ร้อยละ 11.0 มีอาชีพเก็บ / รับซื้อ-ขายของเก่า ร้อยละ 8.5 เป็นข้าราชการหรือพนักงานรัฐวิสาหกิจหรือลูกจ้างส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ทั้งนี้มีผู้ที่ไม่ได้ประกอบอาชีพ ร้อยละ 18.0 รายได้ของผู้อยู่อาศัยในชุมชนแออัดทั้ง 14 ชุมชนโดยเฉลี่ย 10,493 บาทต่อครอบครัว จากจำนวนผู้มีรายได้ในครอบครัวเฉลี่ย 1.92 คน หรือ 2.385 คนต่อ ครัวเรือน

ขนาดครอบครัวในครัวเรือนส่วนใหญ่คือร้อยละ 76.0 มีขนาด 1 ครอบครัว ในขณะที่จำนวนครอบครัวสูงสุดมี 4 ครอบครัว (ร้อยละ 7.5) จำนวนสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 4.025 คน โดยส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 53.0 มีสมาชิกในครอบครัว 4-6 คน และมีจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ย 5.825 คน

คนในชุมชนประมาณร้อยละ 29.0 เกิดในชุมชน ประมาณร้อยละ 35 เป็นคนดั้งเดิมที่อพยพมาอาศัยอยู่ในชุมชนไม่ต่ำกว่า 30 ปี และอีกประมาณ ร้อยละ 15 เป็นคนที่อพยพมาอยู่ในชุมชนในระยะ 10 ปีหลัง โดยผู้ที่อพยพมาจากที่อื่นส่วนใหญ่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในภาคกลาง กรุงเทพมหานคร และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชนโดยเฉลี่ยคือ 21.40 ปี

สำหรับสาเหตุการย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชนของผู้ตอบแบบสอบถามที่ย้ายมาจากที่อื่นได้แก่ ย้ายตามครอบครัวหรือญาติซึ่งเข้ามาประกอบอาชีพ ร้อยละ 35.92 ใกล้สถานที่ทำงาน ร้อยละ 18.31 เพื่ออำนวยความสะดวกการประกอบอาชีพร้อยละ 15.5 ถูกไล่ที่หรือเวนคืนที่ดิน ร้อยละ 14.08 ที่อยู่อาศัยครั้งสุดท้ายก่อนย้ายเข้ามาอยู่ในชุมชน ได้แก่ อยู่ในกรุงเทพมหานคร ร้อยละ 39.0 จังหวัดอื่น ๆ ร้อยละ 30.5 ปริมณฑล ร้อยละ 1.5 และไม่เคยย้ายไปไหน ร้อยละ 29.0

สภาพการครอบครองบ้านและที่ดิน ร้อยละ 62.0 เป็นบ้านของตนเอง ร้อยละ 34.0 เป็นบ้านเช่าอาศัย อีกร้อยละ 4.0 เป็นบ้านของญาติหรือคนรู้จักซึ่งอยู่อาศัยโดยไม่ต้องเสียค่าเช่า ส่วนการครอบครองที่ดิน ร้อยละ 93.5 อยู่อาศัยโดยถูกกฎหมายหรือได้รับความยินยอมจากเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินให้อยู่อาศัยได้ และร้อยละ 6.5 เป็นผู้บุกรุกเข้ามาปลูกบ้านอยู่อาศัย สำหรับเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดิน ส่วนใหญ่เป็นของเอกชน คือร้อยละ 50.5 คนในชุมชนเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินเอง ร้อยละ 18 เป็นที่ดินขององค์กรศาสนาหรือการกุศลร้อยละ 14.0 และเป็นที่ดินของสำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์ ร้อยละ 12.0 ในกรณีที่ผู้อยู่อาศัยไม่ได้เป็นเจ้าของบ้านหรือเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินและต้องเช่าอยู่อาศัยนั้น ร้อยละ 71.0 ไม่มีสัญญาเช่าหรือกำหนดระยะเวลาของการเช่า ร้อยละ 23.57 มีสัญญาเช่าปีต่อปี และร้อยละ 5.0 มีสัญญาเช่ามากกว่า 1 ปี

สำหรับการโยกย้ายของคนในชุมชนทั้งย้ายเข้าและย้ายออกมีค่อนข้างน้อย การโยกย้ายเข้า-ออก ส่วนใหญ่จะเป็นกลุ่มคนที่เข้ามาอยู่ในระยะ 10 ปีหลัง เพื่อเข้ามาหางานทำใกล้ที่พัก เมื่อไม่มีงานหรือหมดงานแล้วก็จะย้ายออกไปอยู่ที่อื่น ซึ่งคนกลุ่มนี้จะเข้ามาเช่าบ้านอยู่ และมีการย้ายเข้า-ออกอยู่ตลอดเวลาแต่มีเพียงประมาณ ร้อยละ 10 เท่านั้น สำหรับคนในชุมชนดั้งเดิมจะมีการย้ายออกน้อยมากซึ่งการย้ายออกจะเป็นกรณีการไปมีครอบครัวหรือประกอบอาชีพต่างจังหวัดหรือไกลจากที่พักเดิม

นอกจากนี้การย้ายเข้ายังมีในกรณีของการย้ายเข้ามาอยู่กับญาติที่อยู่อาศัยอยู่ในชุมชนอยู่แล้วเพื่อมาประกอบอาชีพทางานทำหรือศึกษาต่อ รวมทั้งการสมรสกับคนในชุมชน

จากการที่คนในชุมชนส่วนใหญ่เป็นลูกหลานของคนในชุมชนที่เกิดและเติบโตในชุมชน หรือเป็นคนรุ่นแรก ๆ ที่อพยพมาจากภูมิลำเนาเดียวกัน โดยมีความมีความสัมพันธ์เป็นญาติพี่น้องหรือเป็นคนรู้จักกันมาก่อน ทำให้ลักษณะความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเป็นแบบเครือญาติหรือญาติมิตรยังคงมีอยู่เช่นเดียวกับสังคมในชนบท คนในชุมชนจะสนิทสนมและรู้จักกันทั้งหมด ยกเว้นกลุ่มคนที่เป็นผู้ที่เข้ามาเช่าบ้านอยู่ในช่วงระยะ 10 ปีหลัง ซึ่งมีทั้งที่ย้ายมาจากพื้นที่ในกรุงเทพฯ จังหวัดภาคกลาง และภาคอีสาน ส่วนใหญ่จะย้ายเข้ามาเพื่อหางานทำหรือประกอบอาชีพใกล้สถานที่ทำงาน และคนกลุ่มนี้จะมีการย้ายเข้า-ออกตลอดเวลา จึงไม่ค่อยได้ข้องเกี่ยวกับคนในชุมชนดั้งเดิมมากนัก สภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชนโดยทั่วไปจะมีการพึ่งพาอาศัยช่วยเหลือกันอยู่เสมอ ทั้งเรื่องส่วนตัวและส่วนรวม เช่น ขอหยิบยืมเงินเมื่อมีความเดือดร้อนโดยไม่เสียดอกเบี้ย (ยกเว้นเมื่อต้องใช้เงินจำนวนมากต้องกู้ยืมจากคนนอกชุมชนในอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 20 ต่อเดือน) การยืมสิ่งของเครื่องใช้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนอาหาร การให้वानให้พาไปโรงพยาบาลเมื่อเจ็บป่วย ช่วยดูแลบุตรหลานหรือรับ-ส่งบุตรหลานไป/กลับ โรงเรียน/บ้านเมื่อมีธุระ ช่วยเก็บเสื้อผ้าให้ การช่วยเหลือด้านแรงงาน เงิน สิ่งของเมื่อมีงานแต่งงาน งานบวช งานศพ ตลอดจนการปรึกษาปัญหาส่วนตัว ปัญหาครอบครัว เป็นต้น สำหรับกิจกรรมของส่วนรวม คนในชุมชนส่วนใหญ่จะให้ความร่วมมือ ช่วยเหลืออย่างจริงจังทั้งด้านกำลังกายและกำลังทรัพย์ตามสถานะ เช่น เมื่อมีเหตุการณ์น้ำท่วม หรือเมื่อผู้นำชุมชนขอความร่วมมือในกิจกรรมการพัฒนาชุมชน ได้แก่ การขุดลอกคูคลอง ท่อระบายน้ำ ปรับปรุงทางเดินในชุมชน การทำความสะอาดบริเวณชุมชน ชาวชุมชนจะนำอุปกรณ์ที่ตนมีอยู่มาช่วยกันด้วยความเต็มใจ โดยผู้ที่ค่อนข้างมีฐานะจะบริจาคเงินสมทบกับงบประมาณที่ได้รับจากกรุงเทพมหานคร เพื่อซื้อเครื่องมืออุปกรณ์ อาหาร เครื่องดื่มในการทำกิจกรรมแต่ละครั้ง (ชุมชนจะได้รับเงินสนับสนุนการทำกิจกรรมของชุมชนจากกรุงเทพมหานครทุกเดือน เดือนละ 2,000 บาท) สำหรับชุมชนที่มีข่าวเกี่ยวกับการเวนคืนที่ดิน คนในชุมชนจะจัดเวรยามปลัดเปลี่ยนกันเฝ้าสังเกตการณ์ในเวลากลางคืนด้วยนอกจากนี้เมื่อมีเทศกาลในโอกาสต่างๆ เช่น ปีใหม่ วันเด็ก วันสงกรานต์ ผู้นำชุมชนจะเป็นผู้นำในการจัดกิจกรรม โดยคนในชุมชนจะมาร่วมงาน มีการนำอาหารมารับประทานร่วมกัน มีการทำบุญ จัดการแสดง งานเลี้ยงสังสรรค์ การจัดพิธีกรรมตามประเพณี มีการขอรับบริจาคเงินเพื่อซื้อของขวัญ อาหารเครื่องดื่ม ขนม แจกจ่ายให้แก่เด็ก ๆ และผู้มาร่วมงาน อย่างไรก็ตามพบว่าจากการเก็บข้อมูลจากชุมชนจำนวน 14 ชุมชน มีอยู่เพียงชุมชนเดียวที่ชาวชุมชนส่วนใหญ่ไม่ให้ความสนใจในกิจกรรมทุกอย่างของชุมชน ซึ่งจากการสอบถาม

ชาวชุมชนแจ้งว่าไม่ต้องการให้ความร่วมมือกับผู้นำชุมชนเนื่องจากไม่มีความเป็นธรรม วางตัวไม่เป็นกลาง เล่นพรรคเล่นพวก ช่วยเหลือเฉพาะญาติพี่น้องของตัวเอง ไม่ใส่ใจปัญหาของชุมชน ขาดความโปร่งใสในการใช้จ่ายเงินส่วนกลาง สภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชนจึงเป็นลักษณะต่างคนต่างอยู่ไม่ค่อยยุ่งเกี่ยวกัน เพราะไม่มีกิจกรรมที่จะทำร่วมกันประกอบกับคนในชุมชนส่วนใหญ่ไม่ได้เป็นญาติพี่น้องกัน และฐานะของคนในชุมชนค่อนข้างมีฐานะดี จึงไม่ค่อยมีความจำเป็นที่ต้องพึ่งพาอาศัยกันมากนัก

บ้านใต้สะพาน

ผู้อยู่อาศัยใต้สะพานส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเก็บของเก่าขาย รองลงมาได้แก่ อาชีพรับจ้างหรือรับจ้างทั่วไปรายวัน รายได้โดยเฉลี่ยต่อครอบครัว 4,730 บาท โดยครอบครัวส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 20 มีรายได้ประมาณ 3,000 บาท ต่อครอบครัว จากจำนวนผู้มีรายได้ 1.5 คน ต่อครอบครัว หรือ 1.8 คน ต่อครัวเรือน

ขนาดของครอบครัวในครัวเรือน ร้อยละ 64.0 มีขนาด 1 ครอบครัว ร้อยละ 32.0 มีขนาด 2 ครอบครัว และสูงสุดมีขนาด 3 ครอบครัว (ร้อยละ 4.0) จำนวนสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 2.3 คน โดยส่วนใหญ่ คือร้อยละ 66.0 มีสมาชิกในครอบครัว 2-3 คน ส่วนจำนวนสมาชิกในครัวเรือนเฉลี่ยมี 3.14 คน

ภูมิลำเนาเดิมของผู้อยู่อาศัยใต้สะพาน ส่วนใหญ่ คือ ร้อยละ 42.0 เป็นคนภาคกลาง รองลงมาคือ กรุงเทพมหานคร ร้อยละ 32.0 และภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 16.0 ระยะเวลาการอยู่อาศัยใต้สะพานเฉลี่ย 10.78 ปี เหตุผลในการย้ายมาอยู่ใต้สะพาน ได้แก่ ไม่ต้องเสียค่าเช่า ร้อยละ 33.33 เอื้ออำนวยต่อการประกอบอาชีพ ร้อยละ 27.08 ถูกไล่ที่จากที่อยู่เดิมหรือถูกเวนคืนที่ดินและการคมนาคมสะดวก ร้อยละ 10.42 เท่ากัน มีผู้ชักชวน ร้อยละ 6.25 สำหรับที่อยู่อาศัยครั้งสุดท้ายก่อนเข้ามาอยู่ใต้สะพาน คือ กรุงเทพฯ ร้อยละ 64.0 จังหวัดอื่น ๆ ร้อยละ 28.0 ปริมาณพลและไม่เคยย้ายไปไหน ร้อยละ 4.0 เท่ากัน

การครอบครองบ้าน ผู้อยู่อาศัยอยู่ใต้สะพานอยู่อาศัยในบ้านของตนเองทั้งหมด ส่วนที่ดินเป็นที่สาธารณะ สถานภาพการครอบครองที่ดินจึงเป็นการบุกรุกเข้าอยู่อาศัยโดยผิดกฎหมาย สำหรับการอพยพโยกย้าย ตั้งแต่เข้ามาอยู่อาศัยใต้สะพานในระยะเวลา 10 ปี มีการย้ายที่อยู่ ร้อยละ 48.0 โดยการย้าย 1 ครั้ง มีร้อยละ 76.2 ย้าย 2 ครั้ง มีร้อยละ 23.8

ผู้ที่อยู่อาศัยได้สะพานเดียวกันมีบางส่วนที่เกี่ยวข้องเป็นญาติหรือมีภูมิภานาจากจังหวัดเดียวกัน แต่ส่วนใหญ่จะต่างคนต่างมาปลูกสร้างบ้านอยู่ในระยะเวลาที่ต่างกัน อย่างไรก็ตามผู้ที่อยู่อาศัยได้สะพานมีความใกล้ชิดสนิทสนมกันดี เนื่องจากอยู่อาศัยด้วยกันมานาน ความใกล้ชิดสนิทสนมนี้แสดงออกในรูปของการพูดคุย ปรีกษาเรื่องราวต่าง ๆ ทั้งเรื่องทั่ว ๆ ไป ปัญหาสังคม เศรษฐกิจการเมือง สภาพความเป็นอยู่ เรื่องส่วนตัว ครอบครัว มีการแบ่งปันอาหาร ช่วยเหลือดูแลคนป่วย เด็กหรือคนสูงอายุ เป็นต้น ส่วนการหยิบยืมเงินหรือช่วยเหลือด้านการเงินไม่ค่อยมี เนื่องจากแต่ละครอบครัวต่างประสบปัญหาความเดือดร้อนด้านรายได้แทบทั้งสิ้น

สำหรับความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านใกล้เคียงที่ไม่ได้อยู่อาศัยได้สะพานนั้นขึ้นอยู่กับระยะเวลาที่อยู่อาศัยได้สะพาน โดยในรายที่อยู่อาศัยมานานจะรู้จักคุ้นเคยกับคนที่อยู่ในละแวกใกล้เคียง แต่ก็ เป็นเพียงความสัมพันธ์ภายนอก ก็มีการพูดคุยกันในเรื่องทั่ว ๆ ไป เมื่อมีเวลาว่าง ส่วนใหญ่จะเป็นบ้านที่เปิดเป็นร้านค้าซึ่งต้องซื้อขายของกันเป็นประจำ ส่วนบ้านทั่วไปไม่ค่อยได้พูดคุยกันมากนัก โดยผู้อยู่อาศัยได้สะพานเข้าใจว่า คนเหล่านั้นรังเกียจฐานะความเป็นอยู่ของตน จึงไม่มาสูงส่งข้องเกี่ยวกับ ในรายที่เข้ามาอยู่อาศัยได้ไม่นานนักและรายที่อยู่อาศัยอยู่เพียงลำพัง รวมทั้งรายที่ปลูกสร้างบ้านอยู่ได้สะพานที่ห่างจากชุมชน ความสัมพันธ์กับคนอื่นจะมีน้อยมาก ทั้งด้วยเหตุผลที่ไม่อยากยุ่งเกี่ยวกับใคร เนื่องจากเกรงว่าจะถูกรังเกียจ หรือมีช่วงเวลาในการประกอบอาชีพและการพักผ่อนไม่เหมือนกับคนปกติทั่วไป และไม่สะดวกที่จะไปพูดคุยกับคนอื่นได้บ่อยครั้ง